

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/197056,TEKST-AUDIO-80-rocznica-akcji-Kutscheraquot.html>
18.03.2026, 09:12

[TEKST + AUDIO] 80. rocznica akcji „Kutschera”

1 lutego 1944 r. od kul żołnierzy Armii Krajowej zginął Franz Kutschera, szef SS i policji w dystrykcie warszawskim. Zgładzenie „kata Warszawy” było najważniejszą udaną akcją bojową AK wymierzoną w wysokiego funkcjonariusza niemieckiego aparatu terroru.

31.01.2024

Niemiecka okupacja ziem polskich

10 października 1943 r. w Generalnym Gubernatorstwie zaczęło obowiązywać rozporządzenie „o zwalczaniu zamachów na niemieckie dzieło odbudowy”, przewidujące za najdrobniejsze uchybienia karę śmierci w trybie doraźnym. Efektem było nasilenie terroru okupacyjnego w Warszawie: łapanek i rozstrzeliwania przypadkowych osób. Miało to doprowadzić do zastraszenia ludności cywilnej i ograniczenia działalności polskiego podziemia niepodległościowego.

Na wielu obwieszczeniach o zbiorowych egzekucjach był podpisany niewymieniony z nazwiska „dowódca SS i policji na dystrykt warszawski”. Działająca w podziemiu Armia Krajowa zdołała ustalić, że za represje wobec Polaków odpowiadał Franz Kutschera.

Ten syn ogrodnika, urodzony w 1904 r. w Oberwaltersdorf w Dolnej Austrii, pod koniec I wojny światowej zgłosił się do austro-węgierskiej marynarki wojennej. Na początku lat trzydziestych wstąpił do NSDAP i SS. Po przyłączeniu Austrii do Rzeszy został m.in. posłem do Reichstagu. W czasie wojny awansował do stopnia SS-Brigadeführera i generała majora policji. W kwietniu 1943 r. stanął na czele SS i policji w okręgu mohylewskim, a kilka miesięcy później w dystrykcie warszawskim.

Sprawiedliwość z ręki polskiego podziemia

„Postanowiłem, że Kutschera musi za wszelką cenę zginąć” – wspominał później gen. Tadeusz Komorowski „Bór”, w latach 1943–1944 Dowódca AK. Kierownictwo Walki Podziemnej wydało na zbrodniarza wyrok śmierci. Jego wykonanie powierzono płk. Augustowi Emilowi Fieldorfowi „Nilowi”, szefowi Kedywu Komendy Głównej AK. Zapadła decyzja, że akcję przeprowadzi 1. pluton oddziału dywersyjnego „Pegaz”, dowodzony przez Bronisława Pietraszewicza „Lota”.

Staranna obserwacja wykazała, że krótki odcinek z miejsca zamieszkania przy alei Róż do siedziby dowództwa SS i policji przy Alejach Ujazdowskich Kutschera regularnie pokonuje około 9.00 rano samochodem. Gdy we wtorek 1 lutego wyszedł z domu kilka minut po dziewiątej, w gotowości do akcji był już dwunastoosobowy zespół „Pegaza”, podzielony na cztery grupy. Za sygnalizację odpowiadały Elżbieta Dziębowska „Dewajtis”, Maria Stypułkowska-Chojcka „Kama” i Hanna Szarzyńska-Rewska „Hanka”. Wyrok mieli wykonać wspomniany Pietraszewicz „Lot” oraz Zdzisław Poradzki „Kruszynka”. Ubezpieczali ich Zbigniew Gęsicki „Juno”, Henryk Humięcki „Olbrzym”, Stanisław Huskowski „Ali” i Marian Senger „Cichy”. Funkcję kierowców pełnili zaś Bronisław Hellwig „Bruno”, Michał Issajewicz „Miś” (dołączył on także do wykonawców wyroku) i Kazimierz Sott „Sokół”.

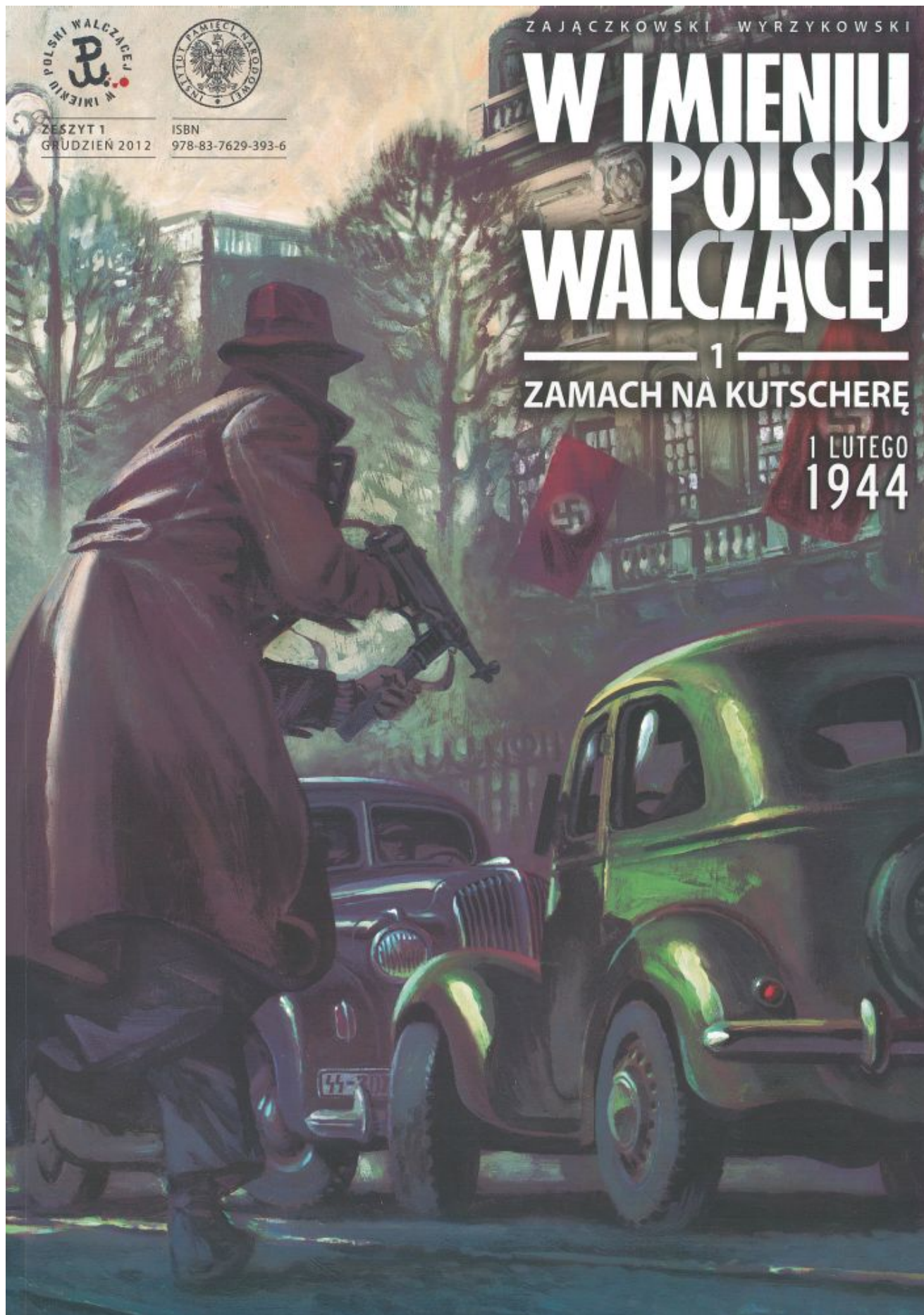
Cała akcja – przeprowadzona w biały dzień, w sercu niemieckiej dzielnicy policyjnej – trwała zaledwie sto sekund. Kutschera zgodnie z planem został zastrzelony w samochodzie. Po stronie niemieckiej zginęły tego dnia prawdopodobnie jeszcze cztery osoby. Ciężko ranni „Lot” i „Cichy”

zmarli później w warszawskich szpitalach. „Juno” i „Sokół” na moście Kierbedzia natknęli się na niemiecką blokadę i po nierównej walce skoczyli do Wisły, gdzie dosięgły im kule.

Niemcy urządzili Kutscherze uroczysty pogrzeb i odpowiedzieli na jego śmierć surowymi represjami. Tylko 2 lutego 1944 r. zamordowali w Warszawie 300 Polaków. Wkrótce jednak niemiecki terror w mieście zelżał – i z nową siłą wybuchł dopiero w czasie Powstania Warszawskiego.

Zbrodnie niemieckie w okupowanej Polsce i fenomen Polskiego Państwa Podziemnego od lat są przedmiotem badań prowadzonych przez Instytut Pamięci Narodowej. Zagadnienia te wchodzą w zakres Centralnego Projektu Badawczego IPN „II wojna światowa i okupacje ziem polskich 1939-1944/45”.

W 2012 r. nakładem Wydawnictwa IPN ukazał się komiks Zamach na Kutscherę 1 lutego 1944 autorstwa Sławomira Zajączkowskiego i Krzysztofa Wyrzykowskiego. Publikacja jest dostępna w naszych księgarniach stacjonarnych i [internetowych](#).

Polecamy Państwu również film animowany przygotowany przez Oddział IPN w Warszawie na podstawie wspomnianego komiksu:

Z kolei w portalu IPN przystanekhistoria.pl można się zapoznać z artykułem Anny Zechenter o Franzu Kutscherze:

- [Anna Zechenter – Franz Kutschera](#)

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Centrala

BEKANNTMACHUNG

Durch das Standgericht der Sicherheitspolizei sind wegen begangener Straftaten, nämlich wegen Zugehörigkeit zu einer illegalen Organisation, Banditenhilfe, Judenbeherbergung, Waffenbesitzes, Nichtanzeige von Waffenbesitz und wegen Flugblattverbreitung auf Grund des § 1 oder 2 der Verordnung vom 2.10.1943 folgende Personen zum Tode verurteilt worden:

1. Perycz Jan	GEB. 17.6.1923	6. Kniazinski Wieslaw	GEB. 23.8.1926
2. „ Zbigniew	„ 14.6.1924	7. Bartniczuk Elias	„ 20.8.1920
3. „ Tadeusz	„ 7.9.1882	8. „ Jan	„ 24.11.1916
4. Szmurlo Zenon	„ 4.6.1923	9. Solka Franciszek	„ 1900
5. Kalinowski Zdzislaw	„ 30.6.1924	10. Jerzy Paplinski	„ 22.9.1923

Als Sühne für den Mord am 15.12.43 an dem Leiter des Grenzpolizeikommissariates in Siedlce, SS-Untersturmführer JULIUS DUBE, sind die oben genannten Personen hingerichtet worden.

Sollten in den nächsten drei Monaten Ueberfälle auf Deutsche, Angehörige der dem Grossdeutschen Reich verbündeten Staaten oder im Interesse des Aufbaues im Gen.-Gouv. arbeitende Nichtdeutsche erfolgen, so werden für jeden Ueberfall auf eine solche Person mindestens zehn inhaftierte Polen öffentlich hingerichtet werden und zwar für Straftaten kommunistischer Elemente Angehörige kommunistischer Organisationen und für Straftaten anderer Widerstandsgruppen solche Personen, die zu diesen Kreisen gehören. Es liegt nunmehr in der Hand eines jeden Polen, durch sofortige Festnahme der Täter oder durch Einwirken auf ihnen bekannte irreführende Elemente oder durch Anzeige verdächtiger Personen das Leben der Inhaftierten zu retten, das diese auf Grund ihrer Straftaten zwar schon bereits verwirkt haben, das ihnen aber durch die Gnade der Regierung erhalten werden soll.

WARSCHAU, DEN 17 DEZEMBER 1943.

Der SS- und Polizeiführer
IM DISTRIKT WARSCHAU.

OBWIESZCZENIE

PRZEZ SĄD DORAŹNY POLICJI BEZPIECZEŃSTWA ZA POPEŁNIENIE PRZESTĘPSTW, A MIANOWICIE ZA NALEŻENIE DO NIELEGALNEJ ORGANIZACJI, ZA UDZIELENIE POMOCY BANDYTOM, PRZECIHOBYWANIE ŻYDÓW, POSIADANIE BRONI, ZA NIEDONIESIENIE O BRONI I ZA ROZSZERZANIE ULOTEK, NA PODSTAWIE § 1 LUB 2 ZARZĄDZENIA Z DNIA 2.10.1943 R. ZOSTAŁY SKAZANE NA KARĘ ŚMIERCI OSOBY WYMIENIONE:

1. Perycz Jan	Urodz. 17.6.1923	6. Kniaziński Wiesław	Urodz. 23.8.1926
2. „ Zbigniew	„ 14.6.1924	7. Bartniczuk Elias	„ 20.8.1920
3. „ Tadeusz	„ 7.9.1882	8. „ Jan	„ 24.11.1916
4. Szmurło Zenon	„ 4.6.1923	9. Solka Franciszek	„ 1900
5. Kalinowski Zdzisław	„ 30.6.1924	10. Papliński Jerzy	„ 22.9.1923

Wyżej wymienieni zostali rozstrzelani za mord, dokonany dnia 15.12.43 r. na osobie kierownika Komisarjatu Policji Bezpieczeństwa w Siedlcach, SS-Untersturmführera JULIUSZA DUBE.

Odyby w przeciągu najbliższych 3 miesięcy miały się zdarzyć napady na Niemców, obywateli państw sprzymierzonych z Rzeszą Wielkoniemiecką lub na Nieniemców pracujących w interesie dzieła odbudowy w Generalnym Gubernatorstwie, w tym wypadku za każdy napad na taką osobę przynajmniej 10 z zatrzymanych Polaków będzie publicznie straconych, a mianowicie za przestępstwa popełnione przez elementy komunistyczne — członkowie organizacji komunistycznych, za przestępstwa popełnione przez inne Grupy odporne — osoby, należące do tych środowisk. Obecnie leży w rękach każdego Polaka, bądź przez natychmiastowe przytrzymanie sprawców, bądź przez wpłynięcie na osoby zwiedzione lub przez podanie nazwisk osób podejrzanych uratować życie osób powyższych, które one właściwie przez popełnienie przestępstw straciły, które im jednak ma być darowane aktem Łaski Rząd.

Dowódca SS- i Policji
NA DYSTRYKT WARSZAWSKI

Warszawa, dnia 17 grudnia 1943.

Kennummer 40200

Obwieszczenie dowódcy SS i policji na dystrykt warszawski Franza Kutschery o skazaniu na karę śmierci i rozstrzelaniu dziesięciu Polaków. Fot. AIPN, IPNRz-2-14-15-5

Pliki do pobrania

[Andrzej Kryński \(Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Warszawie\) o zamachu na Kutschere \(mp3, 845.86 KB\)](#)

[Andrzej Kryński \(Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Warszawie\) o zamachu na Kutschere \(wav, 9.07 MB\)](#)